

Аналітичний огляд глобальних туристично-рекреаційних ресурсів та їх вплив на розвиток міжнародного туризму

Кізюн Алла Григорівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2023	Економіка	379.85

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251837>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У розвитку міжнародного туризму важливу роль відіграють глобальні туристично-рекреаційні ресурси, від якості й ефективності яких залежить стан здоров'я населення. Метою статті є дослідження особливостей глобальних туристично-рекреаційних ресурсів та їх впливу на міжнародний туризм. Дослідження ґрунтується на аналітичному методі, що був застосований для проведення аналітичного огляду глобальних туристично-рекреаційних ресурсів. Методи аналізу, синтезу й узагальнення використовуються для виявлення впливу глобальних туристично-рекреаційних ресурсів на розвиток міжнародного туризму. Результати засвідчують, що міжнародний туризм є відкритою системою, пов'язаною як зі світовим ринком послуг, так і з соціально-економічною ситуацією і господарською діяльністю країни, яка надає туристичні послуги. Для сучасного міжнародного туризму характерною є спрямованість на дотримання підвищеного рівня екологічної безпеки й охорони навколишнього середовища, зважаючи на погіршення екологічної ситуації у світі. З'ясовано, що поняття “туристично-рекреаційні ресурси” визначається системою, представленою природними чи створеними людиною явищами, умовами, можливостями й засобами, необхідними для туристичної діяльності, та метою яких є зберігати, підтримувати й відновлювати здоров'я населення. Особливістю туристично-рекреаційних ресурсів є відновлення та оздоровлення духовних і фізичних сил людини. Виявлено, що до глобальних туристично-рекреаційних ресурсів належать ті туристичні ресурси, які мають рекреаційні ознаки. Загальний поділ туристичних ресурсів застосовний як до туристично-рекреаційних ресурсів, так і відповідно до них; їх можна розділити за генезисом, привабливістю для туриста, а також за географічним регіоном, у якому вони розташовані. Практичне значення отриманих результатів і перспективи для подальших досліджень полягають у можливості вивчення особливостей туристично-рекреаційних ресурсів різних країн у порівняльному аспекті з метою з'ясування їх впливу на розвиток міжнародного туризму. Подальшого аналізу потребує сфера туристично-рекреаційних послуг, яка є одним з ключових складників сучасного соціально-економічного розвитку світу.

Ключові слова: туризм, міжнародний туризм, туристично-рекреаційні ресурси, соціально-економічний розвиток, рекреація, здоров'я.

¹ кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, факультет торгівлі, маркетингу та сфери обслуговування, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, Україна, 21050, Вінницька обл., м. Вінниця, вул. Соборна, 87, <https://orcid.org/0000-0003-2838-9428>

Analytical review of global tourism and recreation resources and their impact on the development of international tourism

Annotation. In the development of international tourism, global tourist and recreational resources play an important role, the health of the population depends on their quality and efficiency. The purpose of the article is to study the features of global tourist and recreational resources and their impact on international tourism. The research is based on an analytical method with the aim of conducting an analytical review of global tourism and recreation resources. Methods of analysis, synthesis and generalization are used to identify the impact of global tourist and recreational resources on the development of international tourism. The results show that international tourism is an open system related both to the world market of services and to the socio-economic situation and economic activity of the country that provides tourist services. Modern international tourism is characterized by the focus on maintaining a high level of environmental safety and environmental protection, taking into account the deterioration of the environmental situation in the world. It was found that the concept of "tourist-recreational resources" is defined by a system represented by natural or man-made phenomena, conditions, opportunities and means necessary for tourist activity and the purpose of which is to preserve, maintain and restore the health of the population. A feature of tourist and recreational resources is the restoration and improvement of the spiritual and physical strength of a person. It was found that global tourist and recreational resources include those tourist resources that have recreational features. The general division of tourist resources is applicable both to tourist and recreational resources, and according to them; they can be divided according to the genesis, attractiveness for the tourist, and also according to the geographical area in which they are located. The practical significance of the obtained results and prospects for further research are based on the possibility of studying the features of tourist and recreational resources of different countries in a comparative aspect in order to find out their influence on the development of international tourism. The sphere of tourist and recreational services as one of the key components of modern socio-economic development of the world needs further analysis.

Keywords: tourism, international tourism, tourist and recreational resources, socio-economic development, recreation, health.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному соціально-економічному розвитку країн значне місце посідає міжнародний туризм, який стає одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку світової економіки [1]. Так, актуалізується сфера туристично-рекреаційних послуг, спрямована на забезпечення всебічного стійкого економічного розвитку з ефективним використанням природних ресурсів і врахуванням принципів охорони навколишнього середовища та кліматичних змін [2, с. 17]. Перед світовою спільнотою постає питання того, як ефективно використовувати туристично-рекреаційні ресурси таким чином, щоб сприяти розвитку міжнародного туризму.

Міжнародний туризм визначається цілеспрямованою діяльністю, представленою послугами, що надаються іноземцям (виїзний туризм) або громадянам країни (внутрішній туризм) [3]; подорожжю до міста чи країни, яка не є місцем проживання, на певний термін для оздоровлення, відпочинку тощо [4]; відкритою системою, пов'язаною як зі світовим ринком послуг, так і з соціально-економічною ситуацією і господарською діяльністю країни, яка надає туристичні послуги [5]. Міжнародний туризм визначається відносинами між туристами та туристичними об'єктами на основі надання послуг.

Для сучасного міжнародного туризму характерною є спрямованість на дотримання підвищеного рівня екологічної безпеки й охорони навколишнього середовища, зважаючи на погіршення екологічної ситуації у світі [6]. На думку О. Кірדана, ключовим фактором у розвитку сучасного міжнародного туризму є розробка інноваційних підходів і методологічних засад із урахуванням національної специфіки кожної країни [7]. У зв'язку з карантинними заходами, що спричинила пандемія COVID-19, попит на туристичні послуги знизився через неможливість виїзду в закордонні подорожі, натомість активізувався внутрішній туризм [8]. З огляду на це, І. Кирилук та Л. Чвертко зазначають, що повне зупинення туристичних потоків під час пандемії COVID-19 негативно позначається на рівні міжнародної економіки, а відтак постає необхідність у розробці таких превентивних заходів, які дають можливість дотримуватися безпеки в туризмі й не зупиняти розвиток туристичної сфери [9].

Крім того, багато компаній у сфері туризму розробили нові маркетингові стратегії та пропозиції для залучення відвідувачів [10]. Наприклад, програми, що передбачають можливість віддаленої роботи та тривалого перебування у туристичній подорожі виникли, щоб скористатися зростаючою тенденцією віддаленої роботи. Індивідуальні туристичні пакети також були створені для задоволення нових вимог та переваг мандрівників.

Туристично-рекреаційний потенціал є важливим чинником сталого економічного розвитку країни [11]. Наданням туристично-рекреаційних послуг займається туристично-рекреаційна сфера, метою діяльності якої є відновити фізичні й психічні сили населення. Економічним результатом такої діяльності є прибуток і нові робочі місця [12]. Окрім того, туристично-рекреаційний потенціал реалізується через туристичний напрям, що свідчить про належність до сфери туризму, і рекреаційний потенціал, представлений рекреаційними ресурсами, необхідними для відпочинку й оздоровлення [13].

Стійкий розвиток та турбота про навколишнє середовище стали ключовими аспектами туризму у 2023 році [14]. Мандрівники та туристична промисловість загалом впроваджують найбільш екологічні та стійкі способи. Наприклад, використання відновлюваних джерел енергії, скорочення кількості відходів та зменшення використання одноразового пластику, а також збереження природних ресурсів нині є пріоритетами для багатьох туристичних підприємств.

Так, в основу принципів сталого туризму, за якими оцінюється будь-який туристичний проєкт, покладено визначення економічної, екологічної та соціальної стійкості:

- *Економічна стійкість.* Основні сильні сторони регіону включають ландшафт, спадщину, природне середовище, спосіб життя та зручності. Сектор сильно залежить від сезонності, і кількість відвідувачів у ключових атракціонах є екстремальною, на відміну від менших атракціонів, яким важко зберегти кількість відвідувачів. Цими «піками та спадами» слід ретельно керувати, щоб забезпечити захист природних ресурсів. Необхідно також заохочувати інновації у сфері туризму, особливо якщо вони приносять екологічну користь. Нарешті, щоб проєкти були економічно стійкими, вони повинні відповідати потребам як постійного населення, так і відвідувачів, тому підготовка надійних бізнес-планів для всіх таких розробок забезпечить життєздатність і стійкість пропозицій.
- *Стійкість навколишнього середовища* буде центральною для розвитку та захисту життєздатного туристичного сектору, і це є ключовим фактором для регіону, де туристичні пам'ятки розташовані в екологічно чутливих місцевостях і поблизу історичних районів, де якість будівельної спадщини та навколишнього

середовища повинні бути захищені від неналежного розвитку – пов'язаного з туризмом чи ні.

- *Соціальна стійкість.* Багатьом з потенційно негативних наслідків розвитку туризму можна запобігти шляхом ретельного розгляду соціальної та культурної природи приймаючого середовища. Вплив великомасштабного розвитку на існуючу політику місцевих громад можна оцінити з огляду на вплив кількості відвідувачів на місцеву якість життя, культуру та спадщину – з особливим наголосом на унікальних областях, таких як культурно чутливі райони, де невеликі впливи з часом можуть мати значний кумулятивний ефект.

Туристична привабливість залежить від особливостей природного середовища, таких як рельєф і ґрунтовий покрив, культурні цінності, а також нематеріальні аспекти, пов'язані з гостинністю мешканців та особистими відчуттями безпеки та спокою. Крім того, земля, позбавлена джерел забруднення та елементів, що зменшують мальовничу цінність, сприймається як більш цінна для туристів. Наприклад, транзитні лінії або промислові та складські зони діють як потенційні дестимулятори. Саме тому туристи обирають напрямки та місця для проживання, які дотримуються принципів сталого розвитку та підтримують місцеві спільноти [15]. Крім того, багато компаній туристичного сектору інвестують у проекти зі збереження та захисту навколишнього середовища, демонструючи зростаючу відданість принципам сталого розвитку.

Однак актуальним залишається вивчення специфіки глобальних туристично-рекреаційних ресурсів та їх ролі в розвитку міжнародного туризму з огляду на загострення соціально-економічної ситуації у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туризм у різних формах сприяє соціально-економічному та сталому розвитку співтовариств за допомогою отримання помірної доходу, збереження та переоцінки місць призначення, а також природної та культурної спадщини [16; 17]. Так, покращення чи погіршення рівня туристичних послуг впливає на якість життя значної частини населення.

Поняття “туристично-рекреаційні ресурси” визначається системою, представленою природними чи створеними людиною явищами, умовами, можливостями й засобами, необхідними для туристичної діяльності та метою яких є зберігати, підтримувати й відновлювати здоров'я населення [18].

Туристично-рекреаційні ресурси створюють дохід і робочі місця, покращують розуміння інших культур, зберігають культурну та природну спадщину та інвестиції в інфраструктуру, що, у свою чергу, приносить соціальні та культурні вигоди. З іншого боку, деякі форми туризму та види рекреаційної діяльності можуть спричинити руйнування середовищ існування, деградацію ландшафтів і конкуренцію за обмежені ресурси та послуги, такі як земля, прісна вода, енергія та очищення стічних вод. Крім того, населення країни може втратити свої традиції та стати надмірно залежним від доходів з туризму.

Ці проблеми посилюються концентрацією туристичної діяльності у відносно короткі сезони відпусток і в окремих районах, часто відносно невеликих, які також піддаються тиску на навколишнє середовище з боку інших видів економічної діяльності, таких як сільське господарство, розвиток промисловості, рибальство та зростання постійного населення.

Серед критеріїв, які використовуються у валоризації для цілей туризму, є ті, які визначають мальовничу, екологічну та культурну цінність ландшафту та його придатність для певних форм відпочинку. Крім наявності водойм і лісів та типу рельєфу, які найчастіше розглядаються, включається ландшафтне різноманіття, правові форми охорони природи та велика кількість унікальних природних або антропогенних особливостей. Крім того, перевіряються ступінь збереження незмінного

ландшафту та історико-культурної спадщини. Інші критерії стосуються стану навколишнього природного середовища: чистота води, якість повітря та рівень шуму, які враховуються через вплив на здоров'я рекреантів.

Дослідженню туристично-рекреаційних ресурсів і міжнародного туризму присвячено наукові розвідки З. Атаманчук [1], Б. Семенко [19], О. Скарги [20], Г. Уварової [21], С. Красовського [22], Д. Тюріної [23], інших дослідників..

Турагенти та туроператори – це компанії, які традиційно займаються посередництвом у подорожах та беруть участь у більшості поїздок, здійснених туристами. Тому для туроператорів важливо адаптуватися до встановлених стандартів якості, щоб розвивати більш стійкі види туризму, зокрема такі, що надають туристично-рекреаційні послуги [24]. Турагенти, які виробляють більшість продуктів, що продаються туроператорами, першими повинні адаптуватися, щоб мати можливість запропонувати своїм клієнтам актуальніші види продуктів для сьогодення та майбутнього часу.

Вивчення та порівняльний аналіз світового досвіду відновлення та планування туристичних напрямків, що постраждали від соціально-природних катастроф, матимуть велике значення для прийняття у майбутньому відповідних стратегій на інших територіях, що постраждали від аналогічних обставин, та на різних етапах їхнього процесу відновлення [25].

Зокрема, результати вивчення цього міжнародного досвіду можуть бути використані для вжиття заходів щодо підвищення стійкості туристичних напрямків як з екологічної, так і з соціально-економічної точок зору до стихійних лих, а також для визначення найбільш вдалих принципів інтеграції комплексного управління стихійними лихами у планування та розвиток туризму, зокрема туристично-рекреаційних ресурсів, у світі [26].

Відповідно, *метою даної статті* є проведення аналітичного огляду специфіки глобальних туристично-рекреаційних ресурсів та аналіз їх впливу на розвиток міжнародного туризму.

Завдання статті:

- з'ясувати сутність поняття “туристично-рекреаційні ресурси”;
- виявити особливості глобальних туристично-рекреаційних ресурсів;
- охарактеризувати розвиток міжнародного туризму;
- проаналізувати, як глобальні туристично-рекреаційні ресурси впливають на ключові напрями розвитку міжнародного туризму.

Матеріали та методи

Дослідження ґрунтується на аналітичному методі, що був застосований з метою проведення аналітичного огляду глобальних туристично-рекреаційних ресурсів. Методи аналізу, синтезу й узагальнення використовуються для виявлення впливу глобальних туристично-рекреаційних ресурсів на розвиток міжнародного туризму.

На першому етапі було виокремлено й проаналізовано глобальні туристично-рекреаційні ресурси, з'ясовано їх особливості. На другому етапі було здійснено аналітичний огляд глобальних туристично-рекреаційних ресурсів. На третьому етапі обґрунтовано вплив цих ресурсів на розвиток міжнародного туризму.

Результати

Головною особливістю туристично-рекреаційних ресурсів є відновлення та оздоровлення духовних і фізичних сил людини. Такі ресурси використовуються як у прямих цілях, тобто як рекреаційні центри та курорти, так і в непрямих цілях – для їх культурної, освітньої та рекреаційної користі. Поняття “туристично-рекреаційні

ресурси” має не тільки географічний (територіальний), а й історичний характер, оскільки з часом формувалися і будуть формуватися нові види й різновиди туристично-рекреаційних ресурсів, що також пов'язано з трансформацією рекреаційних потреб туристів, а також розвитком нових технологій обслуговування.

Наявність природних ресурсів, штучно створених туристично-рекреаційних ресурсів, об'єктів історико-культурної спадщини складають основу туристичного продукту та сприяють розвитку туристичної діяльності в конкретному регіоні. Туристичні ресурси є національним надбанням кожної країни. Крім того, як правило, ці ресурси повинні володіти такими істотними якостями, як привабливість, доступність, унікальність, безпека, кліматична відповідність, ступінь освоєння. За призначенням туристичні ресурси поділяються на оздоровчі, освітні та спортивні. При цьому велике значення має природний і естетичний характер місцевості, підвищуючи або, навпаки, знижуючи внутрішні якості.

Рекреаційна система – це соціально-екологічна система, що включає рекреаційні групи, такі як природні та культурні комплекси, технічні системи, постачальників послуг та державні органи. У створенні сталої рекреаційної системи важливу роль відіграють такі чинники: потреба, спрямованість діяльності, потреба у створенні системи та її елементів, внутрішні та зовнішні зв'язки, що утворюють систему.

Туристично-рекреаційні ресурси мають естетичну привабливість та оздоровчі властивості. Специфічний склад туристично-рекреаційних ресурсів конкретної дестинації створює її привабливий імідж, що справляє позитивний психологічний та емоційний вплив на туристів. На основі цієї властивості туристично-рекреаційних ресурсів вирішується головне завдання рекреаційної діяльності – відновлення фізичних і психологічних сил людей.

До глобальних туристично-рекреаційних ресурсів належать ті туристичні ресурси, які мають рекреаційні ознаки. Загальний поділ туристичних ресурсів застосовний як до туристично-рекреаційних ресурсів, так і відповідно до них; їх можна розділити за генезисом, привабливістю для туриста, а також за географічним регіоном, у якому вони розташовані.

Так, за генезисом туристично-рекреаційні ресурси поділяються на природні та антропогенні. Природні туристично-рекреаційні ресурси створені природою і як такі існують у географічних просторах незалежно від туристичного попиту та потреб. Вони визначаються як туристично-рекреаційні ресурси, оскільки використовуються туристами для задоволення своїх рекреаційних потреб (наприклад: гірські райони не залежать від потреб і бажань людей, але в момент, коли їх використовують туристи у якості рекреаційних послуг, вони стають природними туристично-рекреаційними ресурсами).

Антропогенні туристично-рекреаційні ресурси створені людиною. Основною метою їх використання є туристичний відпочинок, і зазвичай вони створюються спеціально для відпочинку. Ці ресурси можуть бути побудовані виключно для туристів-відпочивальників (наприклад, у готельному комплексі, на курортах, поблизу курортів тощо), але вони також можуть бути побудовані як рекреаційні об'єкти або зони в населеному пункті. Вони можуть використовуватися туристами, або для індустрії туризму (приклад: спортивні майданчики, якими можуть користуватися місцеві жителі та туристи під час їх перебування).

Туристично-рекреаційні ресурси охоплюють не лише елементи природи та культури, а й рівень цін, ставлення місцевого населення до туристів і туризму та туристичних об'єктів разом із усією технічною інфраструктурою. До привабливих туристично-рекреаційних ресурсів належать:

- природні, включно національні парки, ландшафтні парки, лісові масиви, сади, городи, природні стежки;
- архітектурні – церкви, пам'ятники, палаци, садиби, кладовища, руїни замків;
- культурні – фестивалі, шоу, виставки, ярмарки, барахолки, церковні ярмарки, сплави на каное, спортивні змагання та свята;
- відпочинок – прогулянки, веслування на каное, лижі, верхова їзда, полювання, спостереження за лісовими тваринами, велодоріжки, скандинавська ходьба та мотузкові парки.

Мотузковий парк – це особливий вид загальнодоступного спортивно-розважального атракціону, який складається з мотузок, драбин, містків і платформ, розташованих на різній висоті (навіть до кількох метрів над землею, часто в лісових масивах, між деревами, але можуть також бути побудовані у відкритому просторі між спеціально розташованими колонами). Вправи на скакалці та для рівноваги не лише позитивно впливають на фізичний стан, а й покращують фізичну форму, а також допомагають знаходити нестандартні підходи при плануванні та прийнятті стратегічних рішень. Мотузкові парки подарують незабутні враження та активний відпочинок. Це форма відпочинку дітей, молоді, дорослих та людей похилого віку. Єдиними обмеженнями є занадто малий зріст і погане самопочуття, яке може навіть погіршитися від фізичних зусиль. Мода на активний відпочинок і екстремальні види спорту робить такі парки дуже поширеними в багатьох країнах Європи.

Рекреаційні маршрути, які часто називають маршрутами здоров'я, також впливають на покращення фізичного та психічного здоров'я. Найчастіше їх слід будувати в лісах або вкритих деревами місцях. Вони складаються з набору тренажерів, які розташовані вздовж пішохідної доріжки на відстані приблизно 100 метрів від однієї станції до іншої. Рекреаційні (оздоровчі) стежки використовуються в багатьох країнах Європи, таких як Німеччина, Австрія, Бельгія чи Швейцарія. З одного боку пішохідної доріжки повинні бути споруджені місця для відпочинку, щоб мати можливість відпочити перед наступною станцією.

Антропогенні атракції, на відміну від природних, характеризуються тим, що змінюються їх характер, форма і привабливість. У будь-який момент можуть бути використані інші ідеї та організаційні рішення, які зацікавлять відвідувачів.

За ознакою привабливості туристично-рекреаційні ресурси можуть бути: туристично-рекреаційні ресурси виключно для відпочинку та туристично-рекреаційні ресурси з культурною приналежністю. До перших відносяться ті ресурси, що відповідають лише рекреаційній складовій, тобто задовольняють виключно потреби туристів (наприклад, дихання, стимулювання кровообігу, обміну речовин тощо). Останні, окрім рекреаційної мети, мають культурну складову, тобто, незважаючи на фізіологічну потребу, вони задовольняють деякі психологічні потреби туриста (наприклад, емоції, естетика, асоціації, уява тощо). У цьому контексті можна згадати такі туристичні ресурси, які мають культурні характеристики, але також мають рекреаційний вплив (наприклад: тривалі прогулянки з урахуванням культурних пам'яток у мегаполісі. При цьому вони також містять рекреаційний компонент, оскільки задовольняють рекреаційні потреби туристів).

За географічним принципом туристично-рекреаційні ресурси можна розділити на дві основні групи: міські та сільські. Такий поділ туристично-рекреаційних ресурсів є найпростішим і здійснюється за місцем їх знаходження, тому міські туристично-рекреаційні ресурси – це ті, що розташовані в міській місцевості або міських територіях, а сільські – це туристично-рекреаційні ресурси, які розташовані в сільській місцевості, за межами міст.

Система глобальних туристично-рекреаційних ресурсів, які мають значний вплив на розвиток міжнародного туризму, репрезентована водно-рекреаційними, кліматотерапевтичними, бальнеологічними, фітолікувальними та ландшафтними ресурсами. Так, це глобальні туристично-рекреаційні ресурси першого порядку, які мають пріоритетне значення в розвитку міжнародного туризму, адже до них належать передусім такі важливі ресурси, як вода, ліси, гори, що наділені рекреаційною здатністю. Туристично-рекреаційні ресурси другого порядку визначаються орографічними, лісовими та флоро-фауністичними ресурсами, які також впливають на розвиток міжнародного туризму.

Водно-рекреаційні ресурси представлені, наприклад, Середземноморським басейном, Карибським басейном, Каліфорнійським узбережжям Північної Америки, південно-східним узбережжям Австралії й Океанією. Власне, водно-рекреаційні ресурси характеризуються розміщенням на морському чи океанічному узбережжі, де переважно є водойми, м'який клімат і комфортабельні пляжі.

Використання кліматотерапевтичних ресурсів у туризмі залежить від клімату певного регіону, що позначається на рівні комфорту туристично-рекреаційних об'єктів. Кліматотерапевтичні ресурси представлені, наприклад, півднем Європи, Шрі Ланкою, Філіпінськими островами, Східним і Південним Китаєм, заходом Леванту, узбережжям Малої Азії тощо.

Бальнеологічними є туристично-рекреаційні ресурси, які мають мінеральні води та цілющі грязі, необхідні для оздоровлення людини. Прикладом є купальня "Сечені" (Угорщина), Мертве море, Таїланд, Єгипет, Греція, Австрія тощо. Основним механізмом бальнеологічного лікування є комплекс рефлексорних і гуморальних дій в організмі людини. Сучасна медицина відносить курортологію до активного функціонально-реабілітаційного неспецифічного лікування. На підставі клінічних та експериментальних досліджень бальнеологічне лікування застосовується при різноманітних захворюваннях на різних стадіях і фазах захворювання. Цілющі властивості води для неспецифічної терапії, однак, не можуть замінити активного лікування, а можуть використовуватися як доповнення. Останніми роками у світі різко зріс інтерес до профілактики та активного відпочинку. Популярність бальнеоцентрів в Європі відновила, перш за все, завдяки тому, що поряд з традиційними методами лікування пропонуються різні оздоровчі процедури. В даний час багато запропонованих продуктів спрямовані на захист здоров'я людей. Аналіз показує, що збільшення тривалості життя в економічно розвинутих країнах призводить до зростання інтересу та значення бальнеотуризму. Зростає і роль дорослих як користувачів цього специфічного туристичного продукту.

Подібним є призначення фітолікувальних ресурсів, які також використовуються з рекреаційною метою. Важливою для цих ресурсів є наявність лісів, де є багато хвойних дерев, наприклад, у Бразилії, Індонезії, Венесуелі, Конго, півночі Китаю, країнах Скандинавії, США і Канаді. Лісові масиви являють собою багатоярусне рослинне угруповання, в якому переважають дерева. Вони використовуються не тільки для заготівлі дров, виробництва різноманітних виробів з деревини та ґрунтопокровних рослин, але й є місцем для туризму та відпочинку. Багато переваг можна отримати від лісових територій, але за умови їх продуманої та добре керованої експлуатації з точки зору туризму. Окрім природних цінностей лісових масивів, доцільно створювати якомога більше антропогенних атракцій. Це можуть бути рекреаційні споруди та обладнання, тісно пов'язані з туристичною діяльністю, що створені людиною і становлять цінні туристичні об'єкти.

Лісові простори також є «кисневою» фабрикою, яка забезпечує незабруднене довкілля і дозволяє людині відчувати тишу, мир, спокій, насолодитись пташиним співом і

контактом з природою. Вони також виконують соціальну функцію як місце для туризму та відпочинку. Якщо до вищезазначених переваг (природних цінностей) додати антропогенну привабливість – ця територія буде використовуватися виключно для відновлення психічного та фізичного здоров'я. Згідно з даними, опублікованими в різних джерелах, рівень захворюваності в нашому суспільстві неухильно зростає, в основному це хвороби 21 століття (рак, психічні захворювання, інфаркт, крововилив тощо). І в даному випадку лісові масиви є бажаним місцем для проведення вільного часу та водночас вони можуть допомогти продовжити середню тривалість людського життя.

У багатьох європейських країнах, таких як Німеччина, Швейцарія, Австрія, Франція та інші, лісові території використовуються для відновлення психічного та фізичного здоров'я за допомогою антропогенних атракцій. Лісові території також виконують багато інших функцій, які можна визначити як сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей, використання цінностей послуг і переваг, які надають ліси. Кожна з функцій дуже важлива, але найважливішою є соціальна (оздоровча) функція.

Лісові території виконують різноманітні та дуже важливі функції:

Екологічні функції:

- виробництво та поповнення кисню в атмосфері;
- зв'язування вуглекислого газу і тим самим пом'якшення “парникового ефекту”;
- уловлювання пилових і газових забруднювачів повітря;
- контроль стану води на території та поблизу;
- формування глобального та локального клімату;
- протидія повеням, лавинам та зсувам;
- забезпечення життєдіяльності багатьох видів рослин і тварин.

Економічні функції:

- джерело деревини, яка використовується як будівельний, меблевий, опалювальний та паперовий матеріал;
- джерело біомаси;
- сировина для виробництва харчових продуктів (м'ясо лісових тварин, гриби, лісові фрукти);
- місце притулку для тварин;
- робоче місце для багатьох людей.

Соціальні функції:

- оздоровча функція;
- туризм і відпочинок;
- освіта суспільства.

Лісові площі є важливим фактором привабливості території, а за ефективною та оптимальною лісовою політикою вони можуть бути суттєвим елементом у розвитку туризму. Розвиток туризму та рекреації в лісових масивах є однією з найважливіших форм використання невикористаних функцій лісів. Слід додати, що лісові території піддаються впливу атмосферної, екологічної, соціальної та економічної діяльності.

Лісові масиви створюють сприятливі оздоровчі та рекреаційні умови для суспільства, забезпечують розвиток екологічного виховання суспільства, є місцем відпочинку художників, поетів, письменників, прозаїків, музикантів, художників, часто є місцем натхнення. Вони також є чудовим місцем для споживчого туризму, такого, який поєднується з полюванням, збиранням лісової рослинності (грибів, їстівних фруктів і трав), а також збиранням експонатів.

Ще одним глобальним туристично-рекреаційним ресурсом є ландшафтний, до якого належать гори, де розміщуються, наприклад, санаторно-лікувальні та

реабілітаційні центри. Прикладами можна вважати Альпи, Карпати, Кордильєри, Піренеї тощо.

Варто зазначити, що одним із найбільш відвідуваних туристами глобальних туристично-рекреаційних ресурсів вважається європейський туристичний регіон, передусім території Південної і Західної Європи. Так, відповідно до останніх статистичних даних UNWTO за 2022 р. кількість туристів у Європі становить 62% [27]. Інтенсивність туризму в межах певного напрямку показує величезну важливість туризму для багатьох прибережних регіонів ЄС і, навіть більше, для його островів і більшості альпійського регіону. Другою за кількістю туристів є Америка – 16%. Отримані статистичні дані показують, що кількість туристів в Азії складає 10%, Середньому Сході – 7%, Африці – 5%.

Ці показники дають можливість визначити, у яких туристичних регіонах найбільше відвідувачів туристично-рекреаційних ресурсів, що також вказує на економічні показники, а відтак, свідчить про значний вплив цих ресурсів на міжнародний туризм.

Показники кількості туристів за субрегіонами демонструють, що їх більшість була зосереджена в Південній Європі – 28% і Західній Європі – 17%. Показники за іншими субрегіонами розподілилися таким чином: Північна Америка – 11%, Центральна і Східна Європа – 9%, Північна Європа – 7%, Середній Схід – 7%, Південно-Східна Азія – 5%, Південна Азія – 3% [27].

Як бачимо, найбільша кількість туристів зосереджується в Європі, США, Середньому Сході й Азії, де знаходяться глобальні туристично-рекреаційні ресурси. Частотність використання туристично-рекреаційних послуг позначається на прибутку об'єктів, які їх надають, і, як наслідок, впливає на економіку країн зокрема і міжнародний туризм загалом.

За визначенням поділу та типології туристично-рекреаційних ресурсів зрозуміло, що не всі рекреаційні та туристичні ресурси мають однакове значення для збагачення та доповнення туристичної пропозиції. У контексті такого розуміння можна зробити висновок, що при аналізі туристично-рекреаційних ресурсів на особливу увагу заслуговують антропогенні ресурси, оскільки вони здебільшого створені для відпочинку туристів. Ресурси, що не створені спеціально для відпочинку туристів, можуть бути використані з метою задоволення рекреаційних потреб туристів. У будь-якому випадку, туристично-рекреаційні ресурси мають велике значення та відіграють важливу роль у збільшенні туристичних витрат і виборі місця призначення, задоволенні попиту туристів і, отже, найбільшому впливі на завершення туристичної пропозиції. Усвідомлюючи важливість туристично-рекреаційних ресурсів та вплив, який вони справляють на туристичну дестинацію та туристів, з одного боку, і стан та їх кількість у просторі, з іншого боку, можна сказати, що це особливо важливо для їх типології. Туристично-рекреаційні ресурси можуть функціонувати краще, швидше та забезпечувати сталий розвиток туризму в кожній туристичній дестинації, що проявлятиметься в задоволенні туристичного попиту, збільшенні туристичного руху та збагаченні туристичної пропозиції.

Туристично-рекреаційні ресурси є складовими соціальної та виробничої інфраструктури. Вони покликані створити умови для безперебійного функціонування виробництва, розвитку регіональної інфраструктури, стати за основу туристичної діяльності. Тому активний розвиток індустрії туризму вимагає як привабливих туристичних ресурсів, так і необхідної інфраструктури. Без наявності специфічної туристичної інфраструктури, а саме: екскурсій, закладів розміщення та харчування, транспортної мережі, секторів розваг тощо, формування індустрії туризму немислиме. Тільки за умови спільного, комплексного та злагодженого функціонування цих

структур, а не за наявності кожного компонента окремо, можна досягти найкращого результату. Удосконалення туристичної індустрії можливе лише за наявності в конкретному регіоні унікальних природних туристичних ресурсів та гармонійної інфраструктури. Отже, туристично-рекреаційні ресурси є основою для соціально-економічного розвитку як туристичної діяльності, так і регіону в цілому.

UNWTO радить державам систематично оцінювати перебування туристів у країні, щоб визначити країни та провідні регіони відповідно до туристичної ємності. Інформація про туристичні показники є основою для аналізу туристичної діяльності, створення туристичних маршрутів, вивчення та ефективного використання природних туристично-рекреаційних ресурсів. Туристична пропускна спроможність розраховується як відношення кількості туристських прибуттів за певний період (тобто за календарний рік) до площі країни. Відсутність економічної оцінки туристично-рекреаційних ресурсів позбавляє фахівців належної інформації, відповідних економічних показників, які є основою раціонального використання, охорони, і відновлення туристичних ресурсів, а також визначення вартості турпродукту, оподаткування тощо.

Існуючі методи оцінки природних ресурсів, зокрема метод рентних оцінок (на основі диференціальної ренти), оцінки витрат на освоєння, практично не застосовуються до природних рекреаційних ресурсів, оскільки оцінюють ресурси з точки зору їх промислового та сільськогосподарського використання – за кінцевою продукцією. Таким чином, доцільно вивчити та оцінити туристичний потенціал територій. При вивченні туристично-рекреаційних ресурсів найчастіше використовують два види оцінок: якісну та кількісну. Серед важливих кількісних показників, що визначають туристичні ресурси, можна виділити наступні:

- обсяг запасів для визначення оптимального використання;
- область розширення ресурсів;
- комфорт;
- сезонність;
- доступність та ін.

Якісні показники – сприйнятливість природних рекреаційних ресурсів, які є джерелом позитивних емоцій. Варто зазначити, що для комплексної оцінки туристичних ресурсів важливо використовувати всі доступні дані – статистичні, економічні, земельний список, список найбільш охоронюваних природних ресурсів. Також, необхідно врахувати результати регіональної оцінки туристичних ресурсів, вивчити локальну структуру розглянутих ресурсів та їх значення для функціонування всіх видів туризму, враховуючи інтереси всіх сторін. Поки що економічна та екологічна оцінка туристичних ресурсів вважається початковим етапом. Економічна оцінка потрібна для того, щоб зрозуміти, що взагалі втрачає економіка і суспільство, коли природний ресурс знищується або не використовується на території, де цей ресурс призначений для іншої господарської діяльності. Екологічна оцінка пов'язана з благополуччям природного середовища туристичних територій.

У концепції розвитку міжнародного туризму зазначено, що для розвитку туризму будуть вжиті необхідні заходи для повного використання туристичного потенціалу. Відповідно до цієї концепції буде стимулюватись туристична діяльність у регіонах; буде посилено роз'яснювальну роботу. Окрім того, враховуючи національні, історико-культурні, соціально-економічні та природні особливості, через створення відповідних туристичних маршрутів розвиватимуться різні види туризму. Таким чином, особливо актуальною сьогодні є комплексна оцінка туристичних ресурсів території, які мають суттєве значення для розвитку туризму.

Висновки

Отже, у дослідженні було проаналізовано особливості глобальних туристично-рекреаційних ресурсів і їх вплив на розвиток міжнародного туризму. Результати свідчать, що міжнародний туризм є відкритою системою, пов'язаною як зі світовим ринком послуг, так і з соціально-економічною ситуацією і господарською діяльністю країни, яка надає туристичні послуги. Для сучасного міжнародного туризму характерною є спрямованість на дотримання підвищеного рівня екологічної безпеки й охорони навколишнього середовища, зважаючи на погіршення екологічної ситуації у світі. З'ясовано, що поняття “туристично-рекреаційні ресурси” визначається системою, представленою природними чи створеними людиною явищами, умовами, можливостями й засобами, необхідними для туристичної діяльності та метою яких є зберігати, підтримувати й відновлювати здоров'я населення. Виявлено, що до глобальних туристично-рекреаційних ресурсів належать такі, що мають рекреаційні ознаки. Загальний поділ туристичних ресурсів застосовний як до туристично-рекреаційних ресурсів, так і відповідно до них; їх можна розділити за генезисом, привабливістю для туриста, а також за географічним регіоном, у якому вони розташовані.

Практичне значення отриманих результатів і перспективи для подальших досліджень ґрунтуються на можливості вивчення особливостей туристично-рекреаційних ресурсів різних країн у порівняльному аспекті з метою з'ясування їх впливу на розвиток міжнародного туризму. Подальшого аналізу потребує сфера туристично-рекреаційних послуг, яка є одним з ключових складників сучасного соціально-економічного розвитку світу.

Список використаних джерел

1. Атаманчук, З. А. (2020). Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг. *Бізнес Інформ*, (4), 21–27. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-21-27>
2. Подлепіна, П. О. (2019). Вплив міжнародного туризму на сучасні пріоритети сталого розвитку країн, що розвиваються. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, (54), 17–24. <https://doi.org/10.24025/2306-4420.0.54.2019.177904>
3. Кузик, С. П. (2010). *Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід*. Львів : Навчальна книга.
4. Мальська, М. П., Антонюк, Н. В., & Ганич, Н. М. (2008). *Міжнародний туризм і сфера послуг*. Київ : Знання.
5. Головня, О. М., & Ставська, Ю. В. (2020). *Міжнародний туризм*. Вінниця: ТОВ «Друг».
6. Кацемір, Я. В. (2019). Сучасний міжнародний туризм: тенденції та перспективи. В Т.В. Деркач & А.В. Кобилянська (Ред.), *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми* (с. 33–36). Одеса : МГУ.
7. Кірдан, О. (2023). Міжнародний туризм у сучасному науковому дискурсі. *Економіка та суспільство*, (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-35>
8. Литвин, О. (2022). Міжнародний туризм в сучасних умовах кризи і соціально-економічних потрясінь. *Економіка та суспільство*, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-17>
9. Кирилюк, І. М., & Чвертко, Л. А. (2021). Безпекові аспекти розвитку туризму в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 2(17), 178–189. <https://doi.org/10.15330/apred.2.17.178-189>

10. Gössling, S., Scott, D., & Hall, M. (2020). Pandemics, tourism and global change : A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1). <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
11. Пригара, О., Брик, С., & Голубець, І. (2021). Розвиток туристично-рекреаційного комплексу в умовах сталого зростання економіки. *Економіка та суспільство*, (33). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-86>
12. Алієва, А. Ю. (2021). *Організаційно-економічні засади сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні*. (Дис. канд. екон. наук). Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.
13. Огієнко, А. В., & Огієнко, М. М. (2020). Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці*, (1(75)), 31–37. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-5>
14. Chang, C. L., McAleer, M., & Ramos, V. (2020). A charter for sustainable tourism after COVID-19. *Sustainability*, 12(9), Article 3671. <https://doi.org/10.3390/su12093671>
15. Sharpley, R. (2020). Tourism, sustainable development and the theoretical divide: 20 years on. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(11), 1932–1946. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1779732>
16. Ковальська, Л. В., & Ткаченко, Т. І. (2022). Вплив туризму на економіку в період пандемії. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*, (37), 54–61. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-05>
17. Бойко, З. В. (2020). Вплив розвитку туризму на економіку країн світу. В *Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління* (с. 28–30). Дніпро: Університет митної справи та фінансів.
18. Карпюк, З. К., Антипюк, О. В., & Качаровський, Р. Є. (2020). Володимир-Волинський район Волинської області: туристично-рекреаційні ресурси прикордоння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія*, (1/2(76/77)), 69–77. <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2020.76-77.10>
19. Семенко, Б. В. (2022). *Трансформація міжнародного туризму України (на рівні районів та міст обласного значення)*. Вінниця : Твори.
20. Скарга, О. О. (2020). Транснаціоналізація ринку туристичних послуг на етапі глобалізації: концептуально-організаційний аспект. *Проблеми економіки*, (2(44)), 63–70. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-63-70>
21. Уварова, Г. Ш. (2020). Міжнародний туризм: сучасні тенденції і перспективи розвитку. В Ю. О. Волошин (Ред.), *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики* (Т. IV, с. 136–143). Київ: Національний авіаційний університет.
22. Красовський, С. О. (2019). *Міжнародний туризм як чинник крос-культурної комунікації*. (Автореф. дис. канд. Культурології). Київський національний університет культури і мистецтв, Київ.
23. Тюріна, Д. (2021). Міжнародний туризм в умовах пандемії: проблеми та шляхи подальшого розвитку. *Економіка та суспільство*, (30). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-32>
24. Marin-Pantelescu, A., Tăchiciu, L., Căpușneanu, S., & Topor, D. I. (2019). Role of tour operators and travel agencies in promoting sustainable tourism. *Amfiteatru Economic*, 21(52), 654–669. <https://doi.org/10.24818/EA/2019/52/654>
25. Полякова, Ю. В., Шайда, О. Є., & Антонів, Л. Р. (2021). Вплив міжнародного туризму на економіку України в період дії глобальних криз. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*, (65), 79–87. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-65-11>

26. Фрей, Л. В. (2019). Шляхи вдосконалення соціально-економічного розвитку суб'єктів регіонального туризму. *Інфраструктура ринку*, (30), 328–334. <http://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/772>
27. World Tourism Organization. (2023). <https://www.unwto.org/>